

DOBŘÁ VÍRA A DOBRÉ MRAVY V ZÁVAZKOVÝCH VZTAZÍCH¹

LENKA DOUBRAVOVÁ

Katedra obchodního práva, Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Brno

Abstract in original language

Cílem předkládaného konferenčního příspěvku je analyzovat důležitost dobrých mravů a dobré víry v závazkovém právu. Práce se soustředí zejména na rozhodovací praxi českých soudů v této oblasti a srovnává českou legislativu se zahraničními úpravami. Příspěvek je zaměřen hlavně na předmluvní fázi kontrakčního procesu. Závěrem se snaží analyzovat vliv dobrých mravů a dobré víry na aktuální právní předpisy.

Key words in original language

Dobré mravy; dobrá víra; závazky; právo.

Abstract

The present conference paper analyses the actual importance of good manners and good faith in obligation law. It focuses mainly on the decisions of Czech courts and compares the national legislation with foreign codes. The article deals especially with the precontractual phase of contraction process. Finally it tries to analyze the impact of good manners and good faith on the actual legislation.

Key words

Good manners; good faith; obligation; law.

Úvod

*Dobrá víra*² je psychická kategorie, kterou je nutno odlišovat od zavinění. V dobré víře není ten, kdo věděl (rozpoznal), nebo se zřetelem k okolnostem případu vědět měl, jaký je právní stav.

*Dobré mravy*³ jsou právně významnou hodnotou v právu poměřující právní normy a jejich realizaci buď s mravním smyslem právní úpravy, nebo s ekvitou chápanou buď rovněž jako mravnost, nebo jako požadavek rovných pozic účastníků právních vztahů. Dobré mravy svým významem nabývají

¹ Článek vznikl v rámci grantu Předmluvní odpovědnost a její východiska MUNI/A/1010/2010.

² Podle Hendrych, D. et al: Právnický slovník, 3.vyd. Praha, C.H.Beck, 2009.

³ Tamtéž.

významu základní zásady⁴ soukromého práva. Posouzení konkrétního obsahu pojmu dobré mravy náleží soudci aplikujícímu právo. Některé západoevropské právní řády, ale i evropské projekty soukromého práva, namísto principu dobrých mravů v podobném významu užívají principů dobré víry (Good Faith), poctivého obchodního styku (Fair Dealing), rozumnosti (Reasonableness), případně jiných.

Odras dobré víry a dobrých mravů v české judikatuře

Jak plyne nejen z definic uvedených výše, ale i z rozhodovací praxe soudů, kategorie dobrých mravů a dobré víry ovlivňuje náš právní řád dvěma způsoby:

1. Předně se jedná korektiv určitého žádoucího jednání, přičemž toto je specifikováno obecnými neurčitými pojmy typu "dobrá víra" *přímo v textu právní normy*. V právu občanském lze tento projev najít např.⁵ u oprávněné držby, nabytí vlastnického práva (práva odpovídajícího věcnému břemeni) vydržením, u nabytí vlastnictví od nepravého dědice a při stanovení rozsahu povinnosti k vydání bezdůvodného obohacení. V právu obchodním (resp. závazkovém) se jedná např. o vztahy s obchodním zástupcem, kdy je zastoupený povinen jednat poctivě a v dobré víře nebo u převádění náložního lisu rubopisem.

2. Zadruhé (a to již zajímavější kategorie) jde o *korektiv daný rozhodovací praxí soudů*. Zajímavý je například v této souvislosti koncept tzv. předsmluvní odpovědnosti. Byť tato není explicitně naším právním řádem v současné době regulována, vyvozuje se z četných ustanovení občanského či obchodního zákoníku či obecných principů právních. Mimo jiné je možné ji vyvodit ze zásady jednání v souladu s dobrými mravy. Jednání v rozporu s dobrými mravy⁶ je klasicky chápáno jako šikanózní výkon práva. Nejčastěji půjde o případy, kdy jedna ze stran vstupuje do procesu vyjednávání smlouvy bez úmyslu smlouvu uzavřít, tedy pouze s úmyslem způsobit druhé straně újmu. Odpovědnost za škodu podle ustanovení § 424 občanského zákoníku vzniká ale pouze v případě, kdy škůdce jedná úmyslně. Tato skutečnost ostatně plyne i z judikatury Nejvyššího soudu⁷.

⁴ Tak tomu bylo již v římském právu, kdy byly dobré mravy i dobrá víra považovány za zásady. K této otázce blíže příspěvek M. Frýdka v tomtéž sborníku pod názvem Dobrá víra v kontrakčním procesu.

⁵ Jak uvádí Hendrych, D. et al: Právní slovník, 3.vyd. Praha, C.H.Beck, 2009

⁶ Hulmák, M.: Uzavírání smluv v civilním právu, Praha: C.H.Beck, 2008, 203 stran, ISBN 978-80-7400-062-1.

⁷ Např. Nejvyšší soud, 29 Odo 1166/2004, R 82/2007 civ.

Zahraniční právní úpravy

Zajímavé je rovněž analyzovat problematiku předsmulvni odpovědnosti v jiných právních úpravách.

*Švýcarská právní teorie*⁸ dedukuje z pravidla dobré víry, že strany, které vstupují do předsmulvni vyjednávání, mají jisté povinnosti. Strany si mohou samozřejmě dohodou upravit i předsmulvni pravidla jako např. dočasnou exkluzivitu (neboli závazek nevést jednání o uzavření smlouvy s jinou stranou), úplatu za některé úkony (například vypracování nabídky), ochranu důvěrných informací apod.

Judikatura švýcarských soudů rozlišuje čtyři předsmulvni povinnosti:

- a) Povinnost jednat vážně
- b) Povinnost informovat druhou stranu a radit ji
- c) Povinnost se sám informovat
- d) Povinnost jednat poctivě

Ve světle tématu dané sekce i mého příspěvku je v souvislosti s posledním bodem (tzn. povinnost jednat poctivě) vyvozeným judikaturou z pravidel dobré víry zajímavé, že se pod touto povinností rozumí neohrožovat druhou stranu, nevyvíjet na ni protiprávní nátlak, nešířit důvěrné informace a jednat v souladu s dobrými mravy. Dobré mravy a dobrá víra tedy hrají klíčovou roli i ve švýcarském právním řádu. Pro úplnost si dovolím dodat, že ani ve švýcarském právu není předsmulvni odpovědnost explicitně upravená, ale je dovozována a do jisté míry i dotvářena právě rozhodovací činností soudů.

*Francouzská právní úprava*⁹ v návaznosti na předsmulvni odpovědnost analyzovanou výše dle české i švýcarské právní úpravy rovněž zdůrazňuje, že proces směřující k uzavření smlouvy veden v dobré víře. Každá ze stran musí tedy řádně informovat předsmulvniho partnera a zejména nesmí prodlužovat kontraktační proces, pokud se již rozhodl smlouvu neuzavřít. V důsledku toho tedy strana, která ukončí proces směřující k uzavření smlouvy bez spravedlivého důvodu a náhle¹⁰ (například pouhým "prásknutím" telefonu) nejedná v dobré víře a dopustila se jednání, které zakládá odpovědnost. Zajímavostí je, že předsmulvni odpovědnost se dle francouzské právní teorie blíží odpovědnosti za brutální porušení slibu uzavřít manželství.

⁸ Tercier, P.: Le droit des obligations, Zurich: Schulthess Médias Juridiques SA, 2004, s. 123-126.

⁹ Légier, G.: Droit civil. Les obligations, Paříž: Éditions Dalloz, 2005, s. 29.

¹⁰ Francouzská právní teorie používá dokonce termín "brutálně".

*Libanonská právní teorie*¹¹ rovněž vyvozuje celý koncept předmluvní odpovědnosti z principů dobré víry. V této souvislosti je ale nutné vrátit se jistou paralelou k samotnému úvodu mého příspěvku a zdůraznit, že právě libanonská doktrína dle mého názoru užívá dobré víry namísto principu dobrých mravů ve významu, jak uvádí Hendrych. Dokonce je zdůrazňována myšlenka tzv. oboustranné dobré víry. V souvislosti s libanonským právem je zajímavé zmínit, že judikatura není jednotná v tom, zda je předmluvní odpovědnost založena na subjektivním či objektivním principu, teda zda je třeba dokazovat, že jedna ze stran nebyla v dobré víře.

I právní doktrína *Quebecu*¹² zdůrazňuje, že předmluvní odpovědnost vychází z dobré víry, z níž je možné vyvodit několik povinností. Součástí dobré víry v této oblasti je zejména povinnost vzájemné loajality kontrahentů. Zajímavá je i myšlenka, že důležitost k respektu dobré víry záleží na stupni důvěrnosti, která existuje mezi stranami, často rovněž v souvislosti s délkou předmluvního vyjednávání.

Závěr

S ohledem na výše uvedené je nepochybné, že dobré mravy a dobrá víra mají zásadní význam pro závazkové právo, resp. úžeji pro fázi uzavírání smluv. Byť je v některých případech korektiv dobrých mravů a dobré víry přímo v textu zákona, právě v oblasti předmluvní odpovědnosti jsou tyto kategorie mimo jiné důvodem, že mohl být celý koncept teoreticky pevně uchopen, jelikož byl vyvozen právě z daných zásad.

Literature:

- Barcha, H.: Les obligation naissant des pourparlers. [online] [cit. 1.3.2011] www.juriscope.org/actu_juridiques/doctrine/liban/liban3.pdf
- Bejček, J., Eliáš, K., Raban, P.: Kurs obchodního práva. Obchodní závazky, Praha: C.H.Beck, 2003, 603 stran, ISBN 80-7179-746-4.
- Blanc, V.: La responsabilité précontractuelle, perspectives québécoise et internationale. [online] [cit. 1.3.2011] <https://papyrus.bib.umontreal.ca/jspui/handle/1866/3228>.
- Doubravová, L.: Předmluvní odpovědnost v závazkovém právu jako posílení autonomie vůle stran? COFOLA 2009: the Conference

¹¹ Barcha, H.: Les obligation naissant des pourparlers. [online] [cit. 1.3.2011] www.juriscope.org/actu_juridiques/doctrine/liban/liban3.pdf

¹² Blanc, V.: La responsabilité précontractuelle, perspectives québécoise et internationale. [online] [cit. 1.3.2011] <https://papyrus.bib.umontreal.ca/jspui/handle/1866/3228>.

Proceedings, 1. edition. Brno : Masaryk University, 2009, ISBN 978-80-210-4821-8.

- Hendrych, D. et al: Právní slovník, 3.vyd. Praha, C.H.Beck, 2009.
- Hulmák, M.: Uzavírání smluv v civilním právu, Praha: C.H.Beck, 2008, 203 stran, ISBN 978-80-7400-062-1.
- Légier, G.: Droit civil. Les obligations, Paříž: Éditions Dalloz, 2005, 221 stran, ISBN 2-247-06312-8.
- Rouiller, N.: Devoirs précontractuelles (culpa in contrahendo): L'identification exacte de leur violation et ses conséquences, Bulletin CEDIDAC no 45/2006, s. 1 a násl.
- Salač, J.: Culpa in contrahendo v českém právu?, Právní rozhledy 9/2002, s. 413.
- Tercier, P.: Le droit des obligations, Zurich: Schulthess Médias Juridiques SA, 2004, 385 stran, ISBN 3-7255-4843-9.

Contact – email

lenkadou@seznam.cz